

УДК 336.711.713(100):339.9

Павлюк О.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Стаття присвячена вивченню сучасних еволюційних тенденцій світової банківської системи. Аналізуються зміни, які відбуваються в менеджменті та в банківських технологіях. Розглядаються проблеми світової банківської системи.

Ключові слова: світова банківська система, глобалізація банківського бізнесу, банківський менеджмент, банківські технології, банківські ризики.

Павлюк Е.А. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

Статья посвящена изучению современных эволюционных тенденций мировой банковской системы. Анализируются изменения, которые происходят в менеджменте и в банковских технологиях. Рассматриваются проблемы мировой банковской системы.

Ключевые слова: мировая банковская система, глобализация банковского бизнеса, банковский менеджмент, банковские технологии, банковские риски.

Pavliuk O.O. MODERN TRENDS IN GLOBAL BANKING

The article is devoted to the study of evolutionary trends in the global banking system. Analyzed changes happening in management and banking technologies. Discusses the problems of the global banking system.

Keywords: world banking system, globalization of banking business, bank management, banking technology, banking risks.

Постановка проблеми. Банківська система будь-якої країни з її специфічними рисами не може функціонувати ізольовано, оскільки вона входить до світової банківської системи та є її складовою. Тому будь-які зміни, які відбуваються в світовій банківській системі у ході її еволюції, відбиваються на процесі функціонування національної банківської системи. Тому доцільним є визначення основних сучасних еволюційних тенденцій світової банківської системи. Такі тенденції є глобальними, оскільки вони, поперше, є наслідком макроекономічних процесів, які відбуваються в світовій економіці, а саме: інтеграційних процесів та науково-технічної революції. По-друге, ці тенденції охоплюють усі банки світу незалежно від організаційної форми та права власності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження закономірностей розвитку міжнародної банківської справи та, зокрема, сучасних тенденцій були і є предметом досліджень наукових діячів, банківських аналітиків та експертів міжнародних фінансових організації. Загальні питання щодо стратегії банківського менеджменту широко представлено в роботах О.В. Васюренко [1], А.М. Мороза та М.І. Савлука [3] Необхідно відзначити видатні досягнення української (київської) школи в теорії та моделюванні ризик-менеджменту в банках на чолі з такими вченими, як В.В. Вітлінський [2], та його численними учнями. Вчені цієї школи роблять суттєвий внесок як у методологічні питання щодо теорії ризику та невизначеності, так і стосовно його інструментарію.

Згідно з дослідженням, проведеним восени 2003 р. незалежним лондонським дослідницьким Центром вивчення фінансових інновацій (Centre for Study Financial Innovation), не останнє місце серед питань, які найбільш хвилюють банкірів в різних країнах, займають проблеми вдосконалення корпоративного інструментів, що використовуються. Тому сучасним тенденціям банківського менеджменту, інформаційним технологіям у банківській справі присвячують свої роботи такі вчені, як професор City University London Shelagh Heffernan [6], англійські професори К. Matthews та J. Thompson [7], американські про-

фесори Anthony Saunders та Marcia Millon Connett [5], швейцарські вчені, зокрема Johannes Wernz [8].

Основи банківської справи, сучасні тенденції розвитку міжнародної банківської справи та інформаційні технології в банківській справі досліджуються в роботах російського вченого А.Т. Тютюнника [4]. Разом з тим в умовах глобалізаційних процесів у світовій банківській системі існує необхідність досліджень сучасних викликів, які стосуються змін у менеджменті та в банківських технологіях.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування теоретичних засад щодо сучасних тенденцій розвитку світової банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовим етапом розвитку світової економіки та міжнародної банківської справи є 80-90-ті роки минулого століття. Цей період знаменується тим, що відповідно на загострення конкуренції стала поява низки фінансових інновацій, які кардинально змінили світову фінансову систему та вивели її на принципово новий рівень розвитку. Такими новаціями стали: поява ринку ф'ючерсів та ринку опціонів, розвиток офшорного бізнесу. Таким чином, з початку 80-х років фінансові ринки набули світових масштабів. Внаслідок взаємопроникнення та взаємозалежності західних економік національні фінансові ринки вже не могли залишатися відокремленими. Прогрес у техніці, передачі та обробці інформації, дерегулювання та лібералізація валютного обміну поступово забезпечили інтернаціоналізацію національних ринків промислово розвинутих країн. Кінець ХХ століття та початок нового тисячоліття – відбувається процес глобалізації фінансових ринків, який полягає у посиленні їхньої ролі в процесі руху фінансових ресурсів між країнами. Цей етап продовжується сьогодні і проявляється не тільки в тому, що банки розширили спектр своїх операцій, а і в тому, що вони набули нової якості на світових фінансових ринках. Такі нові властивості пов'язані з роллю банків як суб'єктів, які діють на усіх сегментах світового фінансового ринку: на ринку валют, капіталу та цінних паперів. Завдяки цьому банки акумулюють великі ресурси та більшість їх перерозподіляють в розвинутих країнах.

Наслідком таких інтеграційних процесів є розвиток правової та нормативної бази, зростання міжнародної мережі фінансових організацій, виникненням якісних змін в їхній структурі управління та менеджменту, а також підсилення ролі нагляду за банками.

Однією з основних тенденцій розвитку банківської справи останніх десятиліть є зростання інноваційних технологій, які вплинули на весь подальший розвиток світової банківської справи. Інновації в банківській сфері почалися з появою електронних грошей, або цифрової готівки. Це стало можливим завдяки розвитку спеціальних технологій, які дозволяють формувати так звані електронні гаманці – картки з певною сумою коштів. Такі картки дуже поширені в розвинутих країнах, зокрема в країнах континентальної Європи. Переваги такої картки в тому, що клієнти можуть завантажувати готівку зі своїх рахунків на картку, а вся особиста інформація зберігається на чипі. Тому тільки власник може використовувати картку, що зменшує ймовірність шахрайства. Наприклад, картка The IBC Visa Cash Card дозволяє робити покупки, знімати готівку та депозитні кошти. Ця картка дає змогу користуватися коштами 24 години на добу. Грошова вартість картки зберігається в системі Visa, а не на картці. Ця система дозволяє обирати свій Pin-код, що забезпечує її захист. Такі картки можна використовувати для придбання товарів та послуг поштою через Internet або в фізичних магазинах, оскільки кошти переказуються з індивідуального рахунку до електронного гаманця. Вся інформація про стан рахунку та операції надходить до власника. Крім того, завдяки спеціальним засобам технологій банки можуть управляти ліквідністю рахунків клієнтів, що задовольняє і банк і клієнта. Мова йде про зменшення відсотків за депозит та розширення кредитних можливостей.

Поява електронних систем дала змогу використовувати основні банківські послуги незалежно від банків. Наприклад, компанія Pay Pal у штаті Каліфорнія (США) дозволяє приватним клієнтам здійснювати платежі по електронній пошті. Ця компанія може брати кредит, номер картки та сплачувати за будь-якій товар від імені клієнта. Основним джерелом доходу компанії є платня за операцію, а клієнти використовують ці можливості, якщо не хочуть надавати свої особисті дані незнайомим інтернет-торгівцям.

Існує думка експертів, що електронні розрахунки є викликом для банків, які виконують традиційні банківські операції, мовляв в нашому світі наявність електронних грошей зменшує участь банків у виконанні їх функцій. Існує і протилежна думка, що немає ніяких концептуальних перешкод для переміщення фінансових активів з одного електронного рахунку на інший. Тому зростає кількість людей, які використовують електронні рахунки для купівлі або продажу активів.

Пошук істини, на мою думку, знаходиться у дослідженні ролі сучасної банківської системи в здійсненні депозитно-кредитних операцій. Велику роль у цьому процесі відіграють Центральні банки країн, оскільки вони можуть здійснювати платежі домогосподарств, бізнесових та урядових структур. Крім того, деякі банки можуть мати свої балансові рахунки в центральному банку. Центральні банки виступають кредитором останньої інстанції. Тому основна функція центральних банків полягає у наданні можливостей для всіх інших банків використовувати різноманітні технологічні можливості в своїй діяльності. Це стосується виконання банками своїх тради-

ційних операцій (депозитні та кредитні операції) та новітніх операцій, таких як інвестування. Банки можуть використовувати передові технології для знаходження оптимального вирішення завдань на кредитному та депозитному ринку враховуючи всі ризики. Банки будуть підтримувати поширення електронної торгівлі, тому, що це є найбільш доступною формою розрахунків для клієнтів з точки зору економії та мінімізації ризиків. Про це свідчить дослідження в США, які провела компанія «Accenture 2014». Опитування показують, що існує розрив між тим, що хочуть клієнти, та тими послугами, які сьогодні надають банки. Тому компанія зробила висновок: для того щоб позбутися цього недоліку, банки повинні зосередитися на трьох ключових моментах – цифрові технології, зміни у відношеннях з клієнтами та широке застосування аналітичної інформації для прогнозування розвитку світової фінансової системи.

Електронні технології прискорили процес виконання платіжних трансакцій, а також розповсюджуються на всі банківські процеси від управління ризиками до виконання бек-офісних функцій. Технологічні зміни дозволяють банкам не тільки поліпшувати умови обслуговування клієнтів, а і якість послуг, значно скорочувати витрати по їх виконанню. Від цього вииграють обидві сторони – банки більше заробляють, а клієнти – користуються послугами більш високої якості. Основними пріоритетами при розробці банківських продуктів сьогодні є добре прораховані технології простих продуктів, які розраховані на широке поле споживачів. Це вимагає від банків координації бізнес-процесів, зокрема, запровадження реінжинірингу послуг з метою спрощення механізму здійснення платежів або підвищення швидкості їх здійснення, а також розвинутих технологій за усіма напрямками та існування прозорого механізму взаємовідносин з клієнтами. Усі ці заходи впливають на підвищення ефективності бізнес-направків, тому призводять до зниження витрат та підвищення рентабельності банківського бізнесу. Якщо порівняти рентабельність банківського бізнесу за останні два десятиліття, то можна зробити висновок, що вона зросла у два рази. Основними причинами такого зросту також є зміни в технологіях банківського менеджменту, які дозволили здійснити структурні та операційні реформи, що вплинуло на ефективність банківських операцій.

Такі тенденції розвитку світової банківської справи мали наукове підґрунтя. Наприкінці ХХ століття в американській науковій школі виникає так звана теорія реінжинірингу. Теорія реінжинірингу була започаткована американським економістом, професором Гарвардської школи бізнесу М. Хаммером. Згідно з цією теорією, реінжиніринг передбачає радикальні зміни у бізнес-процесах з метою отримання економії часу та витрат та створення організацій, які реагують на зміну ринкової ситуації та досягнення найбільш актуальних в сучасному бізнесі конкурентних переваг. З 90-х років методологію реінжинірингу починають використовувати провідні світові компанії, такі як: General Motors, Procter and Gamble, IBM, Kodak. Сьогодні теорія реінжинірингу є основою у світовій економіці з вирішення проблем підвищення економічної ефективності підприємств. У теорії реінжинірингу фундаментальне значення має поняття «бізнес-процес». За визначенням М. Хаммера [9, с. 131], це сукупність різних видів діяльності, в межах якої «на вході» використовується один або більше ресурсів, а на «виході» в результаті діяльності створюється продукт, якій є цінним для

споживача. Тому організації повинні концентрувати свої ресурси та управління навколо своїх бізнес-процесів (основних та допоміжних). Основними бізнес-процесами для банків є: кредитування обслуговування депозитів, касове обслуговування, розрахункова діяльність, валютні операції, факторингові послуги, лізингові послуги, операції з драгоційними металами, депозитарні послуги. Допоміжними процесами банку є такі, які не створюють цінності для клієнта, але є необхідними для забезпечення здійснення основних бізнес-процесів. Це такі операції, як: ведення бухгалтерського обліку, здійснення господарської діяльності, забезпечення касових операцій. Реінженіринг банківських процесів спрямовано на спрощення проведення банківських операцій завдяки сучасним технологіям та менеджменту.

Зміни в організації банківської справи повинні також здійснюватися в бік укрупнення та консолідації банківського бізнесу. Останні десятиліття в країнах Європи і в США спостерігається тенденція укрупнення банків. Так за останні 10 років кількість банків в Європі скоротилася на 10%. Аналітики виділяють декілька причин такого розвитку: перша причина, на їх думку, пов'язана з необхідністю досягнення максимального ефекту від використання ресурсів автоматизації та технологій. Друга причина – це дотримання певної стратегії розвитку банку.

Основними складовими успіху банківського бізнесу є:

1. Детальне дослідження специфіки клієнтської бази з метою виявлення основних потреб та очікувань клієнтів і розробки нових продуктів та послуг.

2. Реструктуризація доходів банку з метою підвищення частки комісійних доходів в загальній структурі доходів. З цією метою можливим є введення гнучких тарифів на обслуговування, які дозволяють варіювати рівень тарифного навантаження на клієнта в залежності від фінансового положення та потреби.

3. Дослідження структури кредитного портфеля з метою мінімізації кредитних ризиків.

Наслідком еволюції банківської справи є швидке зростання банківських ризиків. Цей процес є також основною ознакою сучасного етапу розвитку світової банківської справи. Як вже говорилося, банківські системи почали розвиватися у 70-80-ті роки минулого століття. За минулих два десятиліття вони стали достатньо великими з високими темпами інновацій та інтернаціоналізацією фінансових потоків. Також відбулися зміни у банківській справі, методах управління банками і формах обслуговування клієнтів. Конкуренція на ринку банківських послуг з року в рік стає все жорсткішою: банки повинні боротися за збереження своїх доходів, оскільки рентабельність їх діяльності поступово зменшується, але потенційно прибуткові напрямки діяльності – це, з одного боку, можливість для розвитку, а з іншого боку – загрози, пов'язані з ризиками. Тому актуальним для банків є формування концепції ризик-менеджменту, що полягає у виборі банком допустимих обсягів ризиків, а також в дотриманні певних принципів управління ними в умовах конкуренції, інфляції та змінної політичної і економічної ситуації.

За останні декілька десятиліть відбувся розвиток банківської діяльності. Такі традиційні банківські операції як депозитні та кредитні операції залишилися основними, але поряд з ними сучасні банки почали здійснювати інші нові операції. Сучасний банк являє собою мультифункціональну фінансову установу зі спеціально тренуваним персоналом, який

здатен виконувати багато різноманітних операцій. Такому сучасному стану банківської справи сприяло зростання конкуренції як в банківському секторі, так і поза його межами, і, як наслідок, застосування докорінних змін у банківському менеджменті, а саме реструктуризації та диверсифікації. Такі зміни сприяли підвищенню ефективності та зростанню банківських ризиків.

Вчені багатьох країн світу досліджують різні напрями проблеми ризику в банківських установах. Якщо до 80-х років минулого століття проблеми ризику досліджувалися та регулювалися самостійно банківськими установами, то зараз частина досліджень відбувається в рамках і під егідою міжнародних організацій. Хоча функція банківського регулювання є складовою грошово-кредитної політики певної держави, нагляд та регулювання здійснюють також міжнародні фінансові організації. Основним елементом банківського нагляду є можливість проводити перевірки кредитних організацій на предмет дотримання дійсних правил банківського регулювання, а також отримання банківської звітності та іншої інформації про діяльність банку. Банківський нагляд та регулювання повинно складатися з двох основних частин, це:

1. Дотримання банками певних правил проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, організації внутрішнього контролю.

2. Встановлення для банків спеціальних нормативів діяльності, які спрямовані на обмеження їх ризиків та захист інтересів клієнтів.

Висновки. Таким чином, враховуючи вищесказане, можна зробити такі основні висновки:

1. Сучасні банківські системи концентрують основні економічні ризики, які пов'язані з недоліками певної економічної системи та циклічним характером економічного розвитку або з нерівномірною ціновою динамікою. Це впливає на коливання цін на ринках, а також на складність оцінки ризиків на фінансових ринках. Тому економічна криза країни або регіону викликає кризу банківської системи.

2. В умовах жорсткої конкуренції більш успішними є ті банки, які краще володіють сучасними технологіями банківської справи. Тому банки зацікавлені у запровадженні новітніх методів поточних бізнес-процесів, розробці різних програм розвитку та оптимізації своєї роботи.

3. Основними викликами розвитку світової банківської системи є підвищення рівня конкуренції на ринку фінансових послуг, розвиток електронних банківських технологій як новітніх каналів продажу банківських продуктів. Вирішення ключових викликів банківської системи можливе за умов дотримання правових та економічних основ діяльності банків.

4. Завданнями банківських систем є наближення основних норм функціонування банків до міжнародних стандартів. Оскільки основним елементом підвищення ефективності банківської системи є підвищення якості управління банком, то основними аспектами банківського менеджменту є: підвищення захисту прав споживачів банківських продуктів, запровадження норм банківського нагляду, валютне регулювання та контроль, забезпечення конкуренції на ринку банківських послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васюренко О.В. Банківський менеджмент : посібник / О.В. Васюренко. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 313 с.
2. Вітлінський В.В. Економічний ризик та методи його вимірюван-

- ня : підруч. / Вітлінський В.В., Наконечний С.І., Шарапов О.Д. – К. : КНЕУ, 2000. – 354 с.
3. Мороз А.М. Банківські операції : підруч. / Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. – К. : КНЕУ, 2000. – 384 с.
 4. Турбанов А. Банковское дело. Операции, технологии, управление / Александр Турбанов, Александр Тютюнник. – М. : Альпина Паблицерз, 2010. – 682 с.
 5. Saunders A. Financial institutions management / Antony Saunders, Marcia Millon Connett. – New York : Mc Graw-Hill, 2008. – 862 p.
 6. Heffernan S. Modern banking / Shelagh Heffernan. – London : Wiley, 2005. – 716 p.
 7. Matthews K. The economics of banking / Kent Matthews, John Thompson. – London : Wiley, 2005. – 246 p.
 8. Wernz J. Bank management and control / Johannes Wernz. – Zurich : Springer, 2014. – 120 p.
 9. Хаммер М. Реинжиниринг корпорации. Манифест революции в бизнесе / М. Хаммер, Дж. Чампи. – СПб. : Издательство С.-Петербургского ун-та, 1999. – С. 138-151.